

BIZALOM

Havonta kétszer megjelenő szemle,

a világ folyásáról és az ember alkotásairól.

5. szám.

VIII. évfolyam.

1937. március 1.

Az ideai március.

BŐJT.

Igazi böjtöt akartok: a ti hitetek mellé ragasszatok jó cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt, a tudomány mellé mértékletességet, a mértékletesség mellé pedig tűrést, a tűrés mellé pedig kegyességet, a kegyesség mellé pedig atyafiakhoz való hajlandóságot, az atyafiakhoz való hajlandóság mellé pedig szeretetet. (2. Pét. 1, 5—7.)

Márciusban 31 nap van. Március 21-én van virágvasárnap, 28-án húsvétvasárnap.

Tavaszi kezdete: Március 21-én, 1 óra 45 p. kor. Ezen időben a nappal és éjjel egyenlő hosszú.

Időjárás a „Százéves Naptár” szerint márciusban: Kezdetben enyhe, azután esős. Majd derült 21-ig. 22—29-ig hideg. A legutolsó napokban havazik.

Időjárás Herschel szerint márciusban: Barátságatlan nyirkos napokkal kezdődik. 5—11. esős, 12—18. változékony, 19—26. újra esős. A hó vége derűs, az éjjelek hidegek.

Hold fényváltozásai márciusban: Utolsó negyed 5-én 10 ó. 17 p. Újhold 12-én 20 ó. 32 p. Első negyed 19-én 12 ó. 46 p. Holdtölte 27-én 0 ó. 12 p. Elsején a nap hossza 11 ó. 2 p.; a hó végéig 1 ó. 44 perccel nő.

Gazdasági, kertészeti előírás március hóra.

Az udvarban: A szopós csikóknak, borjúknak 2—3 hetes korukban már zabot adunk, a malacoknak pedig árpát. Az összes állatokat gondosan tisztogatjuk, keféljük, nyírjuk. Azoktól az állatoktól, melyek legelőre lesznek hajtva, kihajtás előtt 3—4 héttel megvonjuk az abrakot s silányabb száraz takarmányra fogjuk. Kottlók megültetése.

Sertések orbánc elleni oltása. Vetések befejezése után jégbiztosítás.

A határban: Rét egyengetése, boronálása, hiányok pótlása fűmaggal. Őszi vetések, lucernás középnehéz fogással való boronálása. Őszi gabonák, rét esetleges fölülvetése lóherével. Ami őszi szántatlanul maradt, azt okvetlenül felszántjuk. Az őszi szántást boronával, gruberral, tárcsával megporhanyítjuk. Zab, árpa, búza, zabos bükköny, takarmányborsó vetése.

Konyhakertben: Krumplit csiráztatunk. Melegágyat elkészítjük és beveteményezzük. Borsó, spenót, sóska, petrezselyem, sárgarépa, hagymamagot, retket, mákot elvetjük, hagymát duggatunk. Tök, ugorka, dinnye fészkeit elkészítjük. Tök, ugorka, dinnyemagot gyepantha, melegágyba vetünk.

Gyümölcsösben: Őszel kimaradt fákat elültetjük, újonnan ültetett és alakfákat megmetszük, rétegezett magvakat elvetjük; málnát ritkítunk, fiatal termőhajtásait csak az elfagyott részig metszük vissza. Alvószemzés felett a vadat három szemre visszavágjuk, fák törzséről a téli takarót lebontjuk. Termékellen, vagy silány fajta fákat átoltjuk koronába. Dugványozást elvégezzük.

Elbújni a jóságba.

Ó, ha le tudnám bűneimet vetni, mint a ruhám!
Aztán el tudnék a Jóságba bújni fehér-puhán,
Mint patyolatba húzott paplan alatt ágyam öléi:
Boldog könnyemből az öröm patakja folyna körém.

A síri ágyért.

Borongó, bomló, omló ember
Békülj ki kurta életeddel,
A jóban soha el ne fáradj,
Hogy puha legyen síri ágyad.

Több hit, több igazság, több szeretet a legjobb ellenszere a kommunizmusnak.

A hercegprimás nagybőjti szózata.

Dr Serédi Jusztinián bíboros hercegprimás, a Hanivazó szerdával kezdődött nagybőjt alkalmból szöveget intézett híveihez, amelyet nagybőjt első vasárnapján, február 14-én, minden templom szószékéről felolvastak.

A nagybőjti pásztorlevélben a bíboros hercegprimás Krisztus kinszenvedéseiről elmélkedve, az egyház szenvedéseire, ma is vérző sebeire utal. „Elsősorban a kommunizmusra gondolok — írja a főpásztor — melynek követői a nyílt istentagadást tették hitvallásukká. A kommunizmus apostolai — fejtegeti — ámtásból azt hirdették a multban, hogy a vallás magánügy. Azóta azonban a bezárt, vagy föltegetett templomok ezrei, a kegyetlenül legyilkolt vagy fogságban tartott egyházi férfiak és szerzetesek tömegei, a kommunista államok iskoláiban folyó vallásellenes oktatás, a hivatalos támogatással működő istentelen propaganda hangosan hirdeti, hogy a kommunizmusban a vallás nem békében tűrt magánügy, hanem sátni gyűlölet célpontja. Az istentelenség soha nem látott türelmetlenséggel érvényesített közügy.

— A kommunizmus lelki vakságot tanít, amikor a teremtett világot látva, nem akarja a Teremtőt hinni, aki nélkül a világ rendje és szépsége, a természet bölcs és gondos berendezése fel nem érhető és meg nem magyarázható. Szomorú, hogy ezek a konok vaksággal megvert istentelenek ma igen nagy hatalomra jutottak a világon és olyan országokban is, ahol nem tudták magukhoz ragadni a hatalmat, nagy tömegek bizák magukat vezetésükre.

— A magyar ember a hitetlenséget mindig megvetette, mert mögötte gonosztságot sejtett. Az istentelenség növeli az emberi gögőt, kiöli belőle a felelősség tudatát és szabadjára engedi a szenvedélyeket és aljas ösztönöket. Isten nélkül nem lehet fenntartani az erkölcsi törvényeket, amelyek nélkül nincs szociális élet. És a kommunizmus mégis Isten nélkül, sőt Isten ellenére akar berendezni egy jobb és tökéletesebb társadalmi rendet. Nemcsak a tulajdonjogot tagadja, hanem az összes erkölcsi parancsok fordítottját hirdeti.

— Ennek a borzalmas tannak eredménye, hogy százazrekre megy az ártatlanul kivégzettek száma, újabb százazrek sinylődnék fogságban, Oroszországban milliók halnak éhen a föld népéből, mert kárpótlás nélkül elvették utolsó szem gabonájukat. A kommunizmusban nincs kegyelet, nincs bízalom, az egymásra féltékeny vezetők egymás életére törnek; nincs szemérem, a női tisztességnek elmúltott a becse; a házasság szent-ségét sárba tiporják, a házastársak sűrűbben váltogatják házastársukat, mint ruhájukat és már felütötte fejét az új rém; kereszteletlen, elhagyott, züllésnek és nyomornak kitett gyermekekből alakulnak csavargó tömegek.

— A kommunizmust úgy szokták feltüntetni, mint a szegények barátját. Valójában azonban a

kommunizmusban a szegények vesztesége a legnagyobb. A legnagyobb érték, amelyet Krisztus nekünk adott, az emberi méltóság tudata. A kommunizmus megsemmisíti ezt az értéket, amikor tagadja a halhatatlan lelket és ezzel az embert az állatok sorába aljasítja. Ha a kommunizmus vezéreit az emberszeretet vagy a munkássors javításának a vágya vezette volna, akkor nem siettek volna ledönteni a szegények barátjának, a munkás Krisztusnak szobrait és nem dühöngtek volna Spanyolországban legkegyetlenebbül azok ellen a szerzetesek és szerzetesnők ellen, akik a szegény munkások gyermekeit nevelték vagy betegeit ápolták. A kommunizmus harca nem gazdasági harc tehát, hanem világnézeti harc.

— Legyünk résen — fejezi be szövegét Serédi — nehogy a hitetlenség és a velejáró erkölcsstelenség is megfertőzze a lelkeket. Több hit, több igazság, több szeretet a legjobb ellenszere a kommunizmusnak.

Testvériség a természetben.

A természet gyermekei mindnyájan testvérek. Kezdjük mindjárt a születésnél:

Multkor egy nagyon kedves, fiatal asszony így szólt hozzám: El se képzelheti, hogy a kisleányom milyen zavarba hozott. Tudja, hogy jó háziasszony vagyok és a tyúktenyésztés egyik szenvedélyem. Hát éppen a kotlós alatt nézem a tojásokat. A kotlóst leveszem a fészkekből. Alatta két frissen kelt csibe. Azt mondom a leánykámnak:

— Látod, kicsikém, a tojásból most költötte ki a tyúkmama ezeket a csibéket.

„Mond anyukám — feleli a kislány —, engem te költöttél ki a tojásból?...“

A tojás, mint a születés bölcsője!

Ismeri mindenki a földi világ csodaszép teremtményeit, a pillangókat. Ezeket a virágos rétek fölött szállongó pompás ékszereket. Hogyan születnek ezek? Az anya valamelyik fa kérgére rakja a petéit. Meleg tavaszi napon e petékből kel ki a hernyóraj. Élősködnek a pici férgek a levélzetén, míg megnőnek. Aztán bábbá alakulnak. Mennyire hasonlítanak a bepólyázott kisededekhez! A bábból lesz a pillangó, mely rövid életét virágillatok közt tölti.

Szálljunk le a saras mocsárba. Oda rakja a békaanya petéit. Ezeket a tojásokat is kikölti a nap s egyszerre csak apró halacskák úszkálnak a pocsolyában. A nép ebihalnak nevezi. Ezek a békaporontyok. Ezek is átalakulnak később, akárcsak a hernyók. De a gyík, vagy annak óriási alakja, a krokodilus, már nagyobb tojásokat rak, egyszerűen bele a homokba s ott költi ki a nap melege. Tojásból kel a kigyó is. És tojás a bölcsője minden madárnak. Ott ébred életre az utód és ott nő addig, amíg napvilágra nem kerül.

Hát azok a pici magvak, melyekből a virág, vagy a faóriás kel ki, nem új életet rejtő peték-e? Alakjuk ezeknek is a tojás kerekdedsége. Sőt a magból kicsirázó új élet is átalakuláson megy át, míg a palántából erős növénytől fejlődik.

Mi ez, ha nem a teremtmények közt való hasonlóság.

És mivel a világteremtő erő a földet kerekre szülte — ime, minden teremtményének élete a földanya alakjával kezdődik.

Beszéljünk-e még másféle rokonságról is? Nem különös-e az, hogy emberi életünkhöz folyton a természetben keressük a hasonlatosságot?

A szerelmesünk miért „drága rózsám,“ édes violám,“ szeme miért kék nefelejcs, ajka eperajak, a menyecskénél érett meggy, a szép női nyak: hatyúnyak, termete: őz-termet. A lányka foga drága gyöngysor, könnyei: gyémántcsöppek, nevetése: galambturbékolás, a vén asszony rikácsol, mint a kotlóstyúk, a gyermek őztekinetű, a vén ravasz: vércseszemű.

Miért mondjuk az emberre, hogy birkafejú, hogy rókapofájú, majomképű, hogy sasorra van, vagy pisze bulldog-orra, ha nincs álla: varjúpofájú, ha túlkövér: medvefejű, ha sima tarkójú: tökfefjú, a nagy homlokú: bölényfejű, a nyomott, kis homlokú: ürgefejű.

Jellemünkben az egész állatvilág szerepel: hű, mint a kutya, szelíd, mint a galamb, hiú, mint a páva, szürke, mint a veréb, dühös, mint a tigris, gyáva, mint a nyúl, bátor, mint az oroszlán, ravasz, mint a róka, vad, mint a bika, szemtelen, mint a darázs, szorgalmas, mint a méh, fürge, mint a gyík, lomha, mint a lajhár, alattomos, mint a kígyó, ostoba, mint a tyúk, vérszopó, mint a pióca, lágszívú, mint az őzike.

A jó szív: arany, a hideg, érzéktelen márvány. Az egyik jellem: sziklaszilárd, a másik: puha agyag.

A hasonlatok úgy teremnek, úgy virulnak, mint a sok gaz és virág a réten, mint az erdők rengeteg bozótja és fája.

Életgondjaink olyanok, mint a rovarok rajzása. Vágyaink jönnek és szállnak, mint a vándorló darvak és messze húzó vadlibák.

És sorsunk az, hogy mindennap lássuk a nap ébredő keltét és búcsúzó nyugtát, a sötét vagy csillagos éjszakát, ami egy új napkeltével ér véget.

Sorsunk közös: születünk, élünk, meghalunk, feltámadunk!

Bús téli éjeken, mikor mindent halálosnak látszó hideg hólepel borít, a föld kérgén már szivarog a mélyből felszálló meleg, már kipattan a hóvirág kis hagymája, már zsendül az ibolya töve és lassan, szinte észrevétlenül megérkezik az új élet.

A virágok nevető arccskája mosolyog ránk, mint a csecsemő édes, ártatlan szemei.

Feltámadás!

Ha ez sem volna, akkor mi vigasztalná küzdelmekben kifáradt, beteg lelkünket?

semmin. A sok sok csillagon, vagy akár a futó üstökös láttán?“

„— Mi haszna!“ — szólt nagy búsan a hold, — Nem hozzám fut. Fényével pedig mit sem kezdhetek. A sok sok csillag mind kérkedik velem. Nekem nincs olyan szép fényem. Szomorú vagyok, jó Uram, hogy nagy nekem az ég, nagyon egyedül vagyok.“

Az Úristen: „Magad körül csak saját, te magad tudnál fényt teremteni! Nézd, a sok sok csillag is mind egyedül van. Am, ha mindenképpen más fényében kívánsz élni, nos, kérjük meg a nagy napot, talán körül ragyog téged, jó Holdvilág, abban az éjszakában.“

Menéne tehát a nagy nap elé, midőn felkelt és megleégedésben zengett az Úristen hangja:

„— Élismert tiszta, nagy fiam! Ime, Fényed körébe járulunk. Te magad teremtetted magad köré fényedet, Te tudod hát, mit jelent, sötétben élni. Lásd, jó Holdvilágunk szomorúan jár az éjszakában. Fényedben kíván élni.“

Napvilág: „— Igazságos Atyám, Istenem! Igen, Én tudom, mit jelent sötétben élni. Tudom azt is, mi az egyedüllét a sötét éjszakában. Megértem a Holdat és áldozok fényemből. Szívja fel melegem, igaz szeretetem!“

Ott ragyog most a Hold a nagy ég peremén. Lenéz a Jóisten s újabb részvétellel látja a Holdvilágának szomorú köreit; a holdtányér bensejének boruját.

„— Ugyan mondd meg nekem, ezüst, jó Holdvilág, szólt ismét az Úristen, miért szomorkodol?“ A Hold nem felelt, de az Úristen tudta, mégis szomorúságának okát.

A Hold nem nyílt meg egész mivoltával az adakozó Napvilágnak: ezért maradt sötét lényének belseje.

Raab Mihály.

A jubiláló Észtországban nincs munkanélküli.*

Február 24-én ünnepelte Észtország függetlenségének tizenkilencedik évfordulóját.

A fiatal köztársaság, amely a háború után több mint egy évig tartó háború árán tudta csak függetlenségét kivívni, az utóbbi esztendőben igen nagy belső változásokon ment keresztül. Az idegen, aki mostanában látogatna oda, alig ismerne rá, erre az egyébként mindig kedves és barátságos országra.

Aki meg akarná érteni a változásokat s meg akarná érteni Észtország politikáját, tudni kell az előzményeket is.

Három esztendővel ezelőtt Észtország helyzete rendkívül feszült volt. A gazdasági krízis akkoriban érte el mélypontját, az árak estek, az export megnehezült, s a munkanélküliség napról napra nőtt. Ezek a körülmények mind hozzájárultak ahhoz, hogy a szélsőséges propaganda mindegyre nagyobb tápot nyerjen, úgy, hogy K. Päts, Észtország elnöke

* Az észtek, a finnekhez hasonlóan rokonai a magyaroknak. 1918-ig Oroszországhoz tartoztak, azóta függetlenek.

Az igazságos Isten és a szomorú Holdvilág.

(Mese)

Az Úristen komoly részvétellel látta, hogy a hold szomorúan tölti éjszakáit az égen és nem vidámul semmin. Leszállt tehát hozzá, hogy megkérdezze és szóljt:

„—Ugyan mondd meg nekem, ezüst, jó Holdvilág, miért vagy szomorú. Mért nem vidámulsz

az állam megalapítója, egyike a legismertebb kvallitású államférfiaknak, — akit a parlament immár nyolcszor választott meg az állam fejévé, az elé a választót elé kerül, hogy vagy kenyértörésre hagyja jutni a dolgot a jobboldali szélsőségek és ellenfelük dolgát s ezzel utat nyit a polgárháborúnak, vagy erős kézzel megfékezi őket.

Nincs munkanélküliség.

Ezerkilencszázharmincnégy március 12-én, amikor híre járt, hogy államcsínyre készülnek, a puccs végrehajtása előtt való éjszaka a szervezőket letartóztatta és ezáltal megteremtette a nyugalmat, annál is inkább, mert ezt a lépését az alkotmány-nyal összhangban és a parlament helyeslésével tette meg.

A fiatal köztársaságban helyreállított nyugalmat azután kimélyítette és megerősítette az utolsó esztendőben egyre javuló gazdasági helyzet. Ma már meg lehet állapítani, hogy Észtországban nincs munkanélküli, sőt a nyári hónapokban egyenesen munkahiányról van szó, úgy, hogy már külföldről is akartak munkaerőt szállítani. Mezőgazdaság, ipar, kereskedelem és hajózás ugyancsak igen kedvező mértékben indultak fejlődésnek s az államkassza állapota teljes mértékben kielégítő.

Egyik vállalkozás alapítása követi a másikat, különösen nagy mértékben indult fejlődésnek az építkezés. Tallin, az ország fővárosa a fejlődés minden jelét magán viseli s ma már modern épületeivel a nagy város képét mutatja.

A kormány elérte célját, a nép nyugalomban él, az életnivó emelkedett, úgy, hogy most ismét visszatérhetnek a demokratizmus szabadságához. Ez a visszatérés most van folyamatban. Az elnök már az elmúlt esztendőben a népre bízta a döntést, hogy Észtország államrendje megszilárduljon-e a demokratikus irányban s ennek érdekében változtassanak-e rajta? A lakosság háromnegyed része igennel szavazott s ezzel felhatalmazta az elnököt, hogy rendkívüli nemzetgyűlést hívjon össze az új alkotmány kidolgozására.

Ennek az új nemzetgyűlésnek a tagjait már megválasztották és ebben a hónapban ül össze. Egy féléven belül kell, hogy az államnak, időálló demokratikus alkotmányt adjanak. Az ősszel életbelépő új alkotmánynak az alapján történik meg az új elnök és az új parlament választása.

Háziasszonyok kamarája.

A változás azonban nemcsak a törvényhozás terén, hanem Észtország életének minden fázisában megmutatkozik. Ennek a változásnak jegyében létesültek a különböző kamarák. Eddig ugyanis csak az ipar és kereskedelemnek volt Észtországban kamarája, most azonban már felállították a mérnökök, orvosok, háztulajdonosok, munkások kamaráját és egyéb más kamara mellett, ami talán egyedüli a világon, felállították a háztartás-kamarát.

Az észt asszonynak az ország függetlenségének kivívása óta eddig is nagymértékben megvolt az alkalmuk arra, hogy dolgozzanak önmaguk, otthonuk, háztartásuk, a család s egyben az állam

érdekében. A különböző asszony-szervezetek igen szoros kapcsolatban léptek a szociális élet fontosabb megnyilvánulásával. A háztartáskamara felállítására, mégis igen nagy eredménynek tekinthető, különösen erkölcsi tekintetben, mert létesítésével a háztartásban működő asszonyok hivatása a nyilvánosság előtt jogilag is egyenlővé lett téve minden más hivatással.

A kamarának feladata körébe tartozik mindaz, ami csak a háztartással összefüggésbe hozható: gyermeknevelés, táplálkozás, ruházkodás, higiéné, berendezkedés stb. Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban a kamara kurzusokat és versenyeket tarthat, nevelői intézeteket hívhat életre és szabályozhatóan beleavatkozhat a piaci áralakulásba.

A kamara képviseli a háziasszonyok és a háztartások érdekét minden hivatalos fórum előtt, sőt jogában áll a törvényhozásnak ily irányú törvénytervezeteket is előterjeszteni.

Már a kamara működésének tudható be az, hogy a legszükségesebb háztartási szükségleteket árban és minőségben normalizálta és standarizálta. A kamarában egy háztartási tanácsadót is alapítottak, amely a háziasszonyoknak minden háztartási kérdésben tanáccsal szolgál. A kamarában található egy hatalmas háztartási könyvtár is, ami ugyancsak valószínűen egyedül áll a világon.

A kamara ötven tagja közül harmincnégy vidéki, tizenegy városi. A tagokat az észt asszonyszövetség és a vidéki asszonyok központi szövetsége választja: a tagok száma egyébként tíz speciális kérdéssel foglalkozó szakterővel egészül ki: ezeket azonban a szervezeteken kívül választják meg. Mindnyájuk megbízatása öt évre szól.

A kamara első elnöknője az elnök felesége, Linda Eenpalu asszony, aki több asszonyszervezetnek áll az élén.

Észtország átalakulása természetesen egyéb téren is megnyilvánul, úgy mint mezőgazdaság átalakulásában, a mezőgazdasági és a gazdasági szervezetek belső életének átalakulásában is, nem kevésbé az irodalomban, amelynek művelői között olyan névvel is találkozunk, mint A. H. Tamsaare, akinek Valóság és jog című hatalmas ötkötetes regénye vetekszik a Nobeldíjas Reimont, Parasztok című regényével.

Búcsú a keresztretjvénytől.

Egy keresztretjvény-bajnok vallomása.

Bevallom őszintén és férfiasan, valaha imádtam a keresztretjvényeket. De többet nem fejték keresztretjvényt. Hogy miért? Ezt mingyárt elmondom. Amikor évekkkel ezelőtt az első keresztretjvény megjelent, végigtanulmányoztam a vízszintesen és hosszában keresztülfutó kockasorokat s miután megfejtettem életem primőr-keresztretjvényét, kijelentettem, hogy ez a legnagyobb hülyeség, amivel csak valaha foglalkoztam. Mint maradi ember, visszatértem a régi retjvényekhez: a lóugráshoz, a képrejtvényhez és a tanulságos számolási feladatokhoz... Első szempillantásra meg tudtam állapítani, hogy $\frac{0}{a}$ az minden józan ész sze-

rint o per a, tehát nem egyéb, mint opera... Ha a rejtvényben egy emberke szorgalmasan ásott s feje helyett „m” betűt viselt, akkor tudtam, hogy ennek egyedüli helyes megoldása: „más.”

A számtani rejtvényekben szerzett jártasságom pedig már odáig fejlődött, hogy a hajó hosszából, szélességéből, tonnatartalmából és csomósebességéből pontosan ki tudtam számítani a kapitány feleségének valódi életkorát. A fejtörők fejtése során olyan tökéletesen törtem a fejemet, hogy néhány év múlva rejtvényfejtői pályafutásom elérkezett arra a kulminációra, amelyen már minden érdektelenné és unalmasá válik. Barátaim a nehezebnél-nehezebb rejtvényeket hozták nekem s én csak egy pillantást vettem az elvágott vagy vesszővel és ponttal ellátott ábrákra s már tudtam is a megfejtést.

A tökéletesség szinte bosszantott. Visszatértem a keresztrejtvényekhez, bár eleinte nagyon lenéztem szegényt. Igaz, hogy akkor nem számítottam arra, hogy a keresztrejtvény közben ilyen karriert csinál... Sokáig ellenálltam! De amikor meghallottam, hogy a keresztrejtvényvel családi házat, autót, úriszoba-berendezést, rádiókészüléket és grammofont lehet nyerni, — rávettem magamat az új üzletágra.

Mint régi fejtörő-családból származó rejtvényfejtő, ezen a téren is nemsokára tökéletesítettem magam. Tudtam, hogy a 14-es vízszintes mennyasszony, ami három betű, az nem lehet más, mint „ara”... A függőleges, elől-hátul magánhangzós futballcsapat pedig UTE-val egyenlő. Tudtam, hogy a négybetűs vízszintes, ami a meghatározás szerint orosz szentkép, az „ikon”... Kitanultam fortélyokat és lassanként én lettem a keresztrejtvényfejtő-bajnok, ami mégis már kis rangot jelent korunk elismeréseket nehezen osztogató társadalmában.

Minden keresztrejtvénypályázaton résztvettem. Vitrinemben otthon úgy állanak a díjak, mint Csík Feri szekrényében az arany és ezüst serlegek. Keresztrejtvényversenyzői pályafutásom főállomásai: egy utazási iroda pályázatán nyert olasz körutazási jegy, a „Venus” pucpasztagyár rejtvénypályázatának első díja egy ezüstműből készült „Venus” pucpasztabozó. A „Sínház és Lóspört” című folyóirat pályázatán nyert írógép. Azt pedig bizonyára önök is tudják, hogy tavaly én nyertem a keresztrejtvény-derbyt, a kétszemélyes kis sportautót, ami jelenleg javítás alatt áll, mert a múlt héten az Andrassy-út és Aradi-utca sarkán egy vigyázatlan járókelő nekiment és fellökte.

A keresztrejtvény miatt feladtam állásomat, mert minden időre szükségem volt. A keresztrejtvény egész embert kíván, éppen úgy, ahogy az igazi sakk-nagyságok csak a sakknak élnek. Megalapítottam a MKFE-t (Magyar Keresztrejtvényfejtők Egyesülete), amelynek e pillanatban még elnöke vagyok. Keresztrejtvény-ügyekben országos szaktekintély lettem és minden reményem megvolt arra, hogy amennyiben mégis felállítják a keresztrejtvény-kormánybiztosságot, én leszek a rejtvényügyek teljhatalmú kormánybiztosa.

Ezek után önök jogosan kíváncsiak arra, hogy most mégis miért foglalkozom a visszavonulás sötét gondolatával...

Szeretem az őszinteséget és ezért bevallom egyenesen, hogy pályafutásom a napokban súlyos törést szenvedett. A MKFE egyik agilis választmányi tagja, aki mindig a legnehezebb rejtvényeket szállítja nekem, a napokban megint átnyujtott egy bajnokoknak való fejtörőt.

— Holnap elhozom megfejtve, — mondtam fölnyesen.

Hazavittem az ábrát és este nekifeküdtem a munkának.

Az egyes vízszintes mingyárt komoly fejtörést okozott. Indulatszó, mondta a meghatározás. Megszámoltam a kockákat... Tizennégy betű. Végigpróbáltam az összes indulatszavakat, megnéztem a szótárt, a lexikont, de bizony tizennégybetűs indulatszót nem találtam.

Szégyenkezve mentem tovább, hogy majd később támpontot kapok. Ez a módszer kockakeresztrejtvényfejtőknek való, bajnokokhoz ez nem méltó... De hiába, ha azt a nyavalyás indulatszót nem tudom kitalálni.

Órák multak, órák teltek és lassanként rájöttem, hogy ez a legnehezebb keresztrejtvény, amivel valaha dolgom volt. A huszonnyolcas vízszintes a meghatározás szerint: párolog. Végigpróbáltam mindent, ami párolog, de a kilenc betű helyére egy se illett. Nem tudtam megfejteni a vízszintes napszakot, a függőleges melléknevet, a vízszintes erdei levegőt, a függőleges folyót... Rámvirradt, kinőtt a szakállam, elszívtam száz cigarettát, megingott a hitem és az önbizalmam... Reggel lett és dél lett és újra este lett s az üres kockákba egy betűt se tudtam beleírni...

Már elővettem a revolveremet, amikor az előszobaajtón csengettek. Távirat érkezett, amelyben ez állt:

Ne törd a fejed. Stop. Kár az időért.

Stop. A keresztrejtvényt egy svéd lapból másoltam ki. Stop.

Eloolvastam a táviratot és elhatároztam, hogy többé nem foglalkozom keresztrejtvényfejtéssel.

Visszavonulok!

A német-római császárok politikája elleni küzdelem.

(Folytatás.)

Ez a második aranybulla megtartja az elsőnek legtöbb intézkedését, de az egyháziak javára némi változtatásokat foglal magában. Míg az első aranybullában a törvények öre a nádor és a nemesség fegyveresen is rákényszerítheti a királyt a törvények megtartására, addig az 1231-iki bulla kimondja, hogy ha a király a törvényt nem tartja meg az esztergomi érseknek joga van őt kiközösíteni az egyházból.

II. Endre ezt a törvényt sem hajtotta végre, mire 1232-ben Róbert az egész országot interdictum alá helyezte. A pápa utasítására ugyan az országot feloldotta e szigorú fenyíték alól, de

Endrének már nem volt olyan hatalma, hogy a viszonyokon változtasson. II. Endre 1235-ben meghalt, s az országot a legzavarosabb viszonyok között hagyta utódára IV. Bélára.

Az aranybulla a nemességnek egyforma jogokat biztosított s egyúttal egyenlő kötelezettségekkel terhelte meg. A nemesi megye megalakulásával a nemesség most evvel országos renddé válik. Amíg az országban túlnyomó hatalommal rendelkezett a király, alig játszott szerepet a politikában a nemesi osztály, hanem a király akarata döntött mindenben. Miután azonban, hogy a királyi hatalom a minimumra csökkent, politikai hatalomhoz jutott a nemesi rend is. Az aranybulla kétszeri kiadása után sem volt elég ereje a királynak, hogy a nagybirtokokosok ellen a köznemeseket megvédje a nemesek maguk szervezkedtek s átvették a megyékben a hatalmat.

Történt az 1232-ik évben, hogy Zala megye nemesei Kehidán összegyűltek s a királyhoz avval a kérelemmel fordultak, hogy mivel nagy a távolság, más akadályok miatt a nagy urak sok igazságtalanságot és hatalmaskodást követnek el, a király engedje meg nekik, hogy ők maguk szolgáltságának igazságot. E kérelmet teljesítette a király. A nemesek egy határozatot adtak ki, ez a határozat a nemesi vármegyének első megnyilatkozása. A régi királyi megye rövidesen megszűnt, tisztviselői lassanként eltűntek s helyettük a megyei nemesség által választott nemesi tisztviselők vették át a megye ügyeinek a vezetését, katonai, bírói és pénzügyi téren is. A királyi megye ezután nemesi megyévé alakult át s a királyi hatalomnak tekintélyes része a nemesi rendre szállt. A királyi hatalom mellett, mely több mint kétszáz éven majdnem egyedül irányította a nemzet sorsát, ezentúl a nemesi rend is irányító politikai tényezővé lett.

A gyepüntüli részek betelepítése és annak megnevezése.

A XIII. század folyamán népésedett be s vált legnagyobb részben lakott földdé hazánknak a Kárpátoktól övezett egész területe.

Észak felé a lakott föld körülbelül a Vág, Garam, Ipoly folyók folyásának közepéig nyult a XI. században. A gyepük ezen a vonalon voltak; tőlük északra lakatlan erdőség, mely közvetlen szomszédainknak lehetetlenné tette, hogy azon keresztül az országba törhessenek. A magyarság azonban még nem volt olyan nagyszámú, hogy e lakatlan területeket benépesítse s különben sem volt alkalmas arra, hogy nagy hegyiségek között erdőkben telepedjen le. Szent László tehát megengedte, hogy a Felső Morva és a Felső Odera mentén lakó szláv törzsek az ú. n. fejár horvátok, a lakatlan területeken letelepedhessenek. Ezek az új letelepülők — a mai tótoknak az ősei — sőtészeik vezetése alatt kisebb nagyobb csoportokban megszállták az északnyugati Felföld völgyeit Mindegyik tót bevándorló csoport egy községet alkotott; a király a letelepülteknek nemcsak földet, hanem még kiváltságokat is

adományozott. Az új területeken megyék alakultak, melyek élén — akárcsak a többi magyar megye élén — királyi várispánok intézték a közigazgatást.

A honfoglalás idejében meg nem szállt területekre a XII. és XIII. század folyamán a tótokon kívül nagy számban telepedtek le németek is. A szapora németiség a X. századtól kezdődőleg erősen terjeszkedett kelet felé, ellepte nemcsak az Elba vidékét, hanem eljutott Cseh- és Lengyelországba, sőt hazánkba is.

Hazánkba a legelső németek a XII. század közepén, II. Géza engedélyével Aahsen környékéről jöttek s Erdélyben, Gyulafehérvár környékén és részben Szeben megyében telepedtek le. Elváltatták az új telepeseke, hogy ezt a területet a kúnok esetleges betörései ellen megvédelmezzik. Őseink szászoknak nevezték el e letelepülőket. Királyaink ezután még több bevándorló csoportnak adtak engedélyt letelepedésre. Ezeket Kolozs, Doboka és Torda megyék szélein telepítették le. A tatárjárás után, a XIII. század közepén újabb német rajok érkeztek: ezek alapították a magyar bányavárosokat és fontos szerep jutott nekik Erdély benépesítésében.

Királyainktól nagy kiváltságokat kaptak, a betelepült németek — hasznos szolgálataikért. — Adózás tekintetében is privilégiumokat élveztek. Hogy a német nemzetiségüket és intézményeiket sértetlenül fenntarthaták, önkormányzatuk és egyéb kiváltságaik tették lehetővé.

Oláhok vagy Mócok. Az oláhok beszivárgása Erdélybe a XIII. század elejétől kezdődik. Az oláh nép magvát délitáliei pásztornépek alkották, akiket a bizánci császárok telepítettek le a régi Epirusból és Thesszoliából. Az idetelepített latin pásztorok a szláv lakóssággal elvegyülve lettek az oláhok közvetlen ősei. Ez a pásztornép észak felé húzódott, eljutott a Balkán-hegység lejtőjére s innen az Al-Dunáig. Az oláhok a bolgárokkal együtt fellázadtak 1186-ban a görög császár ellen, a vezérük egy Móc nevű pásztor volt. Midőn a görögök a felkelést leverték, bosszújuk elől az oláhok észak felé menekültek. A Dunát átlépték, egyes rajaik pedig még tovább húzódva a XIII. század elején eljutottak Erdélybe is.

Hasonlóan ment végbe az oláhok letelepedése a tótok letelepedéséhez. Mint havasi pásztorok egyre jobban terjeszkedtek észak felé; a XIV. században már Mármaros megyébe is eljutottak s innen a szorosokon át Moldvát is benépesítették.

Olaszok, franciák.

A vallon-olaszok fontos szerepet játszottak a művelődés történetében, akik a mai Belgium déli részéről már a XI. század közepén jöttek először hazánkban. A betelepülők különösen Székesfehérvárott, Esztergomban, Pécsen, Egerben telepedtek le s itt a városi élet alapvetői voltak. A nemesebb fajtákat a szőlőművelésben ők honosították meg; előnyös hatással voltak ezek iparunk, kereskedelmünk fejlődésére is.

III. Béla idejében kissé több számban telepedtek le franciák is.

Magyarokkal rokonfajú népeknek a telepítése.

Míg ez idegenfajú népek legnagyobb részben a gyepern túli részeket telepítették be, addig a magyarsággal rokonfajú keleti népeket királyaink szívesen telepítették le az ország belsejében. E vitéz rokonfajú népek a királyi területen kapott lakóhelyért és kiváltságokért hadiszolgálatot teljesítettek és adót fizettek a királynak.

Salamon és Szent László idejében besenyők telepedtek le a Duna—Tisza rónájára. A XIII. században a tatárjárás utáni időkben a kúnok telepedtek le a Duna—Tisza közén, a Körösök, Maros-, Temes-folyók vidékére.

A besenyők, kúnok mint harcias lovasnépek, növelték a király haderejét, s mivel a magyarságba olvadtak, erősen növelték a magyar fajnak számárányát is.

A tatárjárás és annak következményei.

II. Endre halála után fia és utóda, IV. Béla (1235—1270.) megegyezően megpróbálta, hogy a lehanyagolt királyi hatalmat ismét felemelje. Ennek egyetlen módja a királyi birtokoknak visszaszerzése s a főurak hatalmának a letörése volt. Erélyes lépésekre határozta el magát ebben az irányban és megkezdte a királyi birtokok visszaszerzését. Azonban nem hajthatta végre terveit, mert időközben kelet felől olyan veszedelem zúdult az országra, mely majdnem megsemmisítette hazánkat. A mongolok betörése volt e veszedelem.

A mongol birodalom keletkezése.

Keletre az Altaj-hegységtől a kínai határokig terjedő nagy középázsiai felföld, mint ma, úgy régen is edzett, nomád népek hazája volt. A XIII. század elején egy híres mongol főnök, névszerint Temudzsin egy államban egyesítette a részben mongol, részben törökfajú törzseket; ez a törzsfőnök 1206-ban felvette a Dzsingiszkán címet s a katonailag kitűnően szervezett törzsek élén nagy hódításokhoz fogott. Aránylag rövid idő alatt Ázsia nagy részét hatalma alá hajtotta s csapatai a Kaukázuson át Európába is átkeltek.

A mongolok Európában.

Dzsingiszkán 1227-ben meghalt, s utóda Ogodaj főkhán a Kinában fölélegessé vált harcosokat Batu khán és Szubutaj vezetése alatt Európa meghódítására küldötte. Batu khán 120.000 ember élén 1237-ben elindult e vállalatra. Tűz és vér jelezte a mongolok, vagy mint őket Európában nevezték, a tatárok előnyomulását. A Volga mellékén a nagy bolgár fejedelemséget megdöntötték 1238-ban már egy orosz fejedelemséget is behódoltatták. Batu khán most a Fekete-tenger északi mellékein tanyázó kúnok ellen fordult, de ezek a mongol vihar elől Kuthen királyuk vezetése alatt Magyarországra menekültek. Ekkor a mongolok a kievi orosz fejedelemséget támadták meg s 1240-ben elfoglalták és teljesen elpusztították Kievet, Kelet-Európának a legnagyobb városát. Kiev elfoglalása befejezte Oroszország meghódítását és most a mongol áradat egyenesen Magyarországot fenyegette.

A mongolok Magyarországon.

Készületlenül és a legrosszabb időben találta Magyarországot e veszedelem; a nemzet és a király között hiányzott az egyetértés. IV. Béla azon törekvésével, hogy a királyság tekintélyét felemelje, maga ellen ingerelte az urakat, a kúnok befogadása pedig az egész nemzetet fellázította. A király azon reménye, hogy a kúnok az ország hadi erejét gyarapítani fogják, egyelőre nem teljesedett. Sem állandó lakhelyhez szokni nem tudtak a nomád kúnok, sem a keresztény vallást felvenni nem akarták, hanem nyájaikkal együtt szanaszét barangoltak rabolva és pusztítva a magyarok birtokain. A király nem mert ellenük erélyesen fellépni a mongol veszedelem küszöbén, ami a kúnokat még merészebbé tette. Az általános gyűlölet kitört az 1241 elején Pesten tartott gyűlésen. Kuthen királyt főembereivel együtt a felfingerült tömeg legyilkolta, mire a kúnok az országot elhagyták s Bolgárországba vándoroltak. A tatárok ellen a kúnokra tehát nem lehetett számítani, de nem lehetett számítani a külföld segítségére sem. IV. Béla hasztalanul fordult II. Frigyes császárhoz és IX. Gergely pápához. A pápa és a császár halálos küzdelemben állottak egymással és a veszedelemmel, mely nem csak Magyarországot, hanem az egész nyugati civilizációt fenyegette, egyik sem törődött.

Az ország pusztulása.

1241 tavaszán támadta meg Batu khán Magyarországot. Lengyelországra csapott hadseregének jobbszárnya s azután Morvaországon keresztül Magyarországra sietett. A balszárny Erdélyen keresztül nyomult előre, míg maga Batu khán a fősereggel a Vereckei-szoroson át tört az országba. IV. Béla király a Pesten összegyűlt tábormal a mongolok ellen sietett, de a Sajó mellett, a Mohi pusztán vívott küzdelemben teljesen megverett. (1241) Ő maga megmenekült, de a hadsereg megsemmisült s Magyarország egy csapással elbukott. Megerősített városok hiányában a Dunáig minden föld a mongolok kezébe került, kik a győzelmüket hihetetlen gyorsasággal és irtózatossággal zsákmányolták ki. Az 1241—42. év szigorú tele, mely a Dunát befagyasztotta, megnyitotta előttük az utat a Dunántúli vidékre. A tatárok ekkor a király üldözésére indultak, mert a mongol felfogás szerint Batu khán az országot csak akkor tekintette véglegesen meghódítottnak, ha a király személyét élve vagy halva kézrekerítette. IV. Béla király azonban Tran város falai között biztos menedékre talált. Azon hírre, hogy Ogodaj főkhán meghalt, a mongolok 1242 tavaszán kivonultak az országból.

Magyarország újjászervezése.

Nagy csapás volt Magyarországra a tatárjárás, de Béla király rendkívüli erélye, mellyel a tatárok kivonulása után az ország újjászervezéséhez fogott, megmentette hazánkat az összeomlástól. Helyreállította mindenekelőtt a közbiztonságot, s azután az ország védelmére fordította figyelmét. A tatárdúlás alatt szembetűnő volt, hogy a tatárok

a megerősített, magasabb helyeken fekvő várakat nem tudták bevenni s így ezekben nagyon sok ember és vagyon menekült meg a biztos pusztulástól. Ugyanazt látta nagyjából Béla király is, mint Madarász Henrik a magyarok betörésénél, s hogy a jövődő veszedelmek esetén az országot megmentse, ő is várakat épített. Királyi várak voltak eddig is, de ő ezekkel nem elégedett meg. Szakitott eddigi politikájával; az eladományozott birtokokat most már nem kérte vissza, sőt ő maga is adott újabb birtokokat s a főurakat különféle kiváltságokkal rávette, hogy magas kővárakat emeljenek. Biztatása és engedélye következtében egy-két évtized alatt az országban számos vár keletkezett. (Budavára, Visegrád, Túróc, Szigliget, Pozsony stb.)

Az amúgy is nagyhatalmú főurakat a várak birtoka még nagyobb hatalomhoz juttatta. Most már hasonlóak lettek a magyar nagybirtokos urak a nyugat-európai hűbérurakhoz s hatalmuk érteiben az általuk birt területen valósággal fejedelmi jogokat kezdtek gyakorolni. A nagybirtokos urak hatalmának ellensúlyozására felkarolta az akkor kialakulóban levő városokat. Arra biztatta ezeket szintén, hogy falakkal vegyék körül magukat s ennek ellenében különféle kiváltságokkal ruházta fel őket. Szívesen látott új betelepülőket is.

A városok pártolása mellett a nagybirtokosok hatalmának némi ellensúlyozására a félszabad parasztok osztályából sokat — néha egész falvakat — emelt a nemesi osztályba. Hogy az ország hadi erejét és a lakosság számát növelje, a kivonult kúnokat a Kis- és Nagy Kúnságba visszatelepítette. Német lovagrendnek adta hűbérebe a már eddig is fennálló szörényi bántágot.

Aránylag rövid idő alatt kiheverte a nemzet a tatárpusztítás következményeit. Ezt jobban mi sem bizonyítja, minthogy 1246-ban már IV. Béla hadat visel Harcias Frigyes osztrák herceg ellen. Bécsűhelynél ütközött össze a két uralkodó serege, s a csatában Frigyes, az utolsó babenbergi herceg is elesett. Birtokai IV. Béla és II. Ottokár kezébe kerültek olyformán, hogy IV. Béla Stájerországot kapta, a többi pedig a cseh király foglalta el. De Stájerország nem sokáig maradt a magyar király kezén, 1260-ban ez is II. Ottokár cseh király uralma alá került.

Mig hazánk IV. Bélának céltudatos intézkedései következtében lassankint kigyógyult a tatárjárás által okozott sebekből, azalatt a tőlünk északnyugatra fekvő Csehországban olyan változások történtek, melyek már IV. Bélának, de főleg utódainak, V. Istvánnak (1270-1272) és Kún Lászlónak uralkodása alatt (1272-1290) hazánkat szinte létérdekeiben veszélyeztették.

A XIII. század második felében Csehországban (1253-1278) II. Ottokár király uralkodott, aki a babenbergi birtokok közül Ausztrián kívül Stíriát, Karintiát és Krajnát is országához csatolta s evvel egy cseh nagyhatalmat alapított. E nagyhatalom annál veszedelmesebb volt Magyarországra, mert

II. Ottokár azáltal, hogy Csehország hatalmát az Adria-tenger mellé kéig kiterjesztette, egyesítette az északi és déli szlávokat és elzárta volna hazánkat nyugat felé. Ehhez járult, hogy Ottokár nem elégedett meg a már megszerzett birtokokkal, hanem hazánkba is többször becsapott, több magyar várost, Pozsonyt, Nagyszombatot, Sopront kézrekerítette, szóval állandó veszedelme lett a Kún László uralkodása alatt a meggyengült Magyarországnak.

A cseh hatalom mely kialakulóban volt a német birodalom érdekeit is veszélyeztette. Midőn a németek Habsburgi Rudolfot királlyá választották, az új királynak első teendője az volt, hogy a cseh hatalmat letörje. Mivel saját erejével erre nem volt képes, IV. László magyar királlyal kötött szövetséget. A magyarok erős sereggel szálltak táborba s Rudolf hadaival egyesülve, 1278-ban a Morvamezőn Ottokár haderejét döntő csatában megverték. Ottokár maga is a csatatéren maradt.

Már másodszor hiúsították meg a magyar fegyverek egy szláv nagyhatalom végleges megalakulását. De a cseh nagyhatalom megbuktatásán kívül most egy új hatalomnak, a Habsburgok családi hatalmának az alapjait is segítettek lerakni a magyar fegyverek. Habsburgi Rudolf ugyanis Ausztriát fiára, Albertre ruházta s evvel a Habsburgok közvetlen szomszédságunkba kerültek.

A győzelem után Kún László az elfoglalt magyar városokat visszafoglalta.

Anarchia Kun László idejében.

Kun László uralkodásának egyetlen nagyszabású eseménye volt a morvamezei csata. Uralkodása alatt egyébként hazánkban olyan fejtelenség — anarchia — kapott lábra, akárcsak Németországban az interregnum (trónüresedés, uralom nélküli állapot) idején. Már félve a morvamezei csata után panasz ment a pápához, hogy Magyarországon a királyi szék ellen lázadás van kitörőben. Így is volt valóban; a király nem volt többé ura a helyzetnek. Olyan hatalomra tettek szert a nagybirtokosok, birtokaikon olyan önkényesen uralkodtak, hogy az alsóbb osztályok helyzete tűrhetetlenné vált. A kunok, akikkel szemben a király szintén tehetetlen volt, zavargásaikkal, nomád életmódjukkal állandó veszedelmet jelentettek a Duna-Tisza-vidék magyar lakosságára. Hogy a bajokon segítsen a pápa, Fülöp fermói püspököt küldte az országba. A pápai követ — király beleegyezésével — Téténynél gyűlésbe hívta a főpapokat, bárókat (országnagyokat), nemeseket és a kunokat s itt megkísérelték, hogy az ország bajain segítsenek. Az ország rendbehozatala érdekében idegen hatalom kénytelen közbelépni.

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztő és kiadó:

N. GÖLLNER MÁRIA.

E Jótékonyági folyóirat szerkesztősége és kiadóhivatala:

FOGHÁZMISSZIÓ HELYSÉGE,

Budapest, V., Markó-utca 27. földszint 6. sz. n.